

SALVIUS
FORSSKÅL, PETER

Tankar om borgerliga friheten.

Stockholm, tryckt hos directeuren Lars Salvius, 1759.
1759

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

Forska

EXA

Sv. Saml.
Pått. Sv.
(Bv.)

1760 - 1829

1759

FORSKÅL

Polit.
S.
(L)

1700-1829

Tänkar
Om
Förgerliga
Sriheten.

STOCKHOLM,
Tryckt hos Directeuren LARS SALVIUS, 1759.

se Lagus, Förskäl 1792

Wieder

ist

Druckerei

Imprimatur
N. VON OELREICH.

Druckerei

STOCKHOLM
Verlag des Verlegers CARL ALVING, Nr. 12.

S. 1.

Du mera man får lefwa efter eget behag, ju mera tror man sig wara fri. Näst lifwet kan derföre ingenting wara menniskjor kärare, än friheten. Ingen förlorar eller minskar den, utan at wara tvungen af öfwerwäld och fruktan för något större ondt.

S. 2. En förmån, som af menniskjor så högt älskas, behöfwer ingen inskränkning, der alla äro dygdiga. Men wi böjas ofta til laster och oförrätt. Alltså böra gränser sättas för oss, friheten bör mista sin skadeliga del, och det allenast blifwa öfrigt, at man efter yttersta wilja får göra det rätt är, gagna andra och sig sjelf, men ingen skada.

S. 3. När hwar och en i et samhälle har tillstånd dertill, så finnes der en rätt borgerlig frihet. Till den hörer alltså, at ingen hindras ifrån det, som är ansändigt och för det allmänna nyttigt, at hwar redlig får med trygghet lefwa, lyda et rätt samwete, nyttja sin egendom, och bidraga til sitt samhälls wäl.

S. 4. För denna friheten kunna alltid de wara farligast, som äro mäktigast i landet, genom deras ämbeten, stånd, eller rikedom. De kunna ej allenast lätteligen misbruka den makt de äga, utan också ständigt öka sina rättigheter och sin styrka, så at de öfriga inbyggare måste bäfwa för dem mer och mer.

S. 5. Ty det utgör ej et samhälls hela frihet, at undersåtarna äro tryggade för Regentens öfwerwäld. Det är et stort steg, och det första, til allmän sällhet. Men undersåtare kunna också tryckas af hwarandra. Och i många Republiker, hwilka ystwas af frihetens älskansvärda namn, äro likwäl de mästa menniskjor de förnämmas trålar.

S. 6. Frågar någon, hwilkens öfvermakt wore för ett land farligare, Regerens eller egna medborgares? håller jag för, at utan all twifwel bör man fry och rysa för den förras allra-måst. Ty utan at den häfves, kan aldrig den andra häfwas. I Enwälds-Herrars namn, och med deras makt, regeras ofta mycket af wrånga undersåtare, otvårdiga til sin Öfverhets nåd, men säkra genom des åtnjutande. Måttiga Regenters öfverwäld är ock mycket fördrare at hjälpa. En förlängt drifwen tanke om Kröntas helighet, skyddar mer än mycket öfwen de måst orättwisa Förstar. Många föreställa sig, at aldrig förmycket inrymmes åt en menniska, som är så mycket uphöjd öfwer andra, som är Gudsmakten så nära: Kungarna i Barbariet leka onäpft med sina undersåtares lif, efter de anses som helgon. Non-Jurorerna i England göra sig samwete öfwer, at ej wara trogna emot en otrogen Kunga-måkt. Och at ej gå långt efter exempel, då Sverige, under K. CHARL den tolf-tes krig, war utarmat på folk, lifsmedel och penningar, troddes likwäl denna Hjelten ej förderfwa, utan försvara, sitt fosterland. Således känna ej alltid undersåtare Regentens orättwisa, och om de känna den, kunna de dock ej lätt befria sig, Förstarna bewaka ensamma, när det omtränger, sina fördelar, de råda ensamma i all ting. Hos en enda är båtad och styrka af hela landet samlad. Men då somliga med undersåtare tryckas af de andra, märka alla obilligheten deruti; och då flera på en gång göra misbruket af sin makt, öfwerwinne den starkare folkhopen lättare deras skingrade affigter, och skingrade krafter. Dem gifwer därför allmänhetens wördnad och deras egen makt icke nog säkerhet. Enda skygden för dem, är at dölja den oförätt de utöfwa. Men den kan ej länge döljas, om hwar och en får i allmänna skrifter wederbörligen tala på det, som handlas emot det allmänna bästa.

S. 7. Borgerliga frihetens lif och styrka består alltså i synnerhet uti en inkränkt Regering, och en oinkränkta skrif-frihet, allenast alt skrifwande hindras, som utan gensäijelse är oanståndigt, och innehåller hädelse emot GUD, förgruppelset emot Regering och enskilda; och retelser til uppenbara laster.

S. 8. Skrif-frihet updrifwer wetenskaperna til sin höjd, röjer alla skadeliga författningar, tyglar alla ämbetsmäns orättwisa, och
är

är Regeringens tryggaste försvar i ett fritt rike. Den gör hela menigheten lår i et sådant regerings-sätt. Man hörer ej lätteligen i England farliga anläggningar emot wäl inrättade grundlagar. Ordningar stå dock der tidigt at hjälpa, endast genom en rättmätig frisk-frighet. Deremot hafwa wi flerstädes haft exempel derpå, at då en osämt delad frihet med twång försvaras, skider menstlig yrhet lätt til wäld och förswifade steg, at den som tror sig wara lidande, mister hållre alt, än at han skulle utan afund och hämd se för stor del af samhällets och sin frihet bortredswad af sina likar och medborgare. Den som har litet at förlora, wägar sitt med litten saknad, då han kan förmå sin otwån och sin plägare at förlora mycket. Det är wäl ej berömligt, men likwäl wanligt. Friheten måste derföre bewaras med frihet. En wis Regering lämnar menigheten hållre lägenhet, at yttra sitt misnöje med penor, än med andra genwår, hwilket uplyser å ena sidan, stillar och förekommer bul- ler och oro å den andra.

S. 9. Det är förut nämndt (S. 3.) at Borgerliga friheten ut- rättar, det hwat rättssint får med trygghet lefwa, lyda sitt samwete, nyttja sin egendom och bidraga til sitt samhälles wälgång. Hwar- dera stycket wil jag kärteligen förklara.

Lagen sätter wårt lif i mycken säkerhet, då den stadgar, at in- gen får ostraffad göra wäld på någon människas kropp och hälsa. Men man nödgas likwäl höra anlagare och ofta fullfölja olyckeliga dödsdomar, om ock intet brott finnes hos den angifna. En sam- hållet kan ej wara utan domstolar, och icke dommare altid oparti- ska. Folkets hat och obändiga iswer har ock ibland bortrykt de o- skyldigaste medborgare. Ingen fara är större än denna, för lif och rykte på en gång; och när den ej annorledes kan ändras, tjänarlik- wäl friheten at offentliggen försvara sig, til at stilla folkets wrede, och afkräcka dommare ifrån konstlande. Kan ock det ej uträttas, så är åtminstone den billigaste ersättning för så stor oförwätt, at en olycklig dömd får å daga lägga för sina landsmän, at han döe oskyldig.

S. 10. Samwetet grundar sig wäl ofta på falska meningar. Hwilla ingalunda böra tålas, om de aldeles gå ut på samhällens och människors förderf, såsom Jesuiternas trolösa reglor. Men mes-

rendels kunna de, som ett felände samwete tyckes göra falliga, blif-
 wa goda medborgare, om allenast samhället litet kan lämpa sig ef-
 ter deras wilfavelse. Memuonisterna sky för ed, men man kan litet
 trygt lita på deras ja och nei. Många af dem kunna ej förmås at
 ångripa fienden, men de skjuta gerna ihop renningar til soldaters
 underhåll. Således kunna flera samweten fela, utan at föra bor-
 gerliga enighet. Ja, under hellska felheten, gifwa sig wilfavelser
 efterhand för samningens styrka, och aftaga, då de ofta genom
 förförligle upretade til en dåraktig nit, sprida sig håstigare, litfom
 en öfwerstått eid. Andteligen, då ingenstädes alla kunna wara utan
 fel, är det af liten wig, antingen de fela uppenbart, som i Eng-
 land, eller skrymta, som annorstädes.

§. 11. Egendom har man i et Samhälle, dels såsom Stae-
 tens ledamot, dels såsom enskildt. Af det förre slaget äro det all-
 männas inkomster och hwad därmed förwårswars, samt det allmän-
 nos tånster. Af det senare är det, som hwar och en för sig äger.
 Både böra Lagarna skydda emot öfwermåld, och se å ifrån misbråk.
 Hwar och en Bybyggare bör äga billig del i det allmännas tunga,
 och fördelar. Ty Samhället är gemensamt, och friheten bör wara
 äfwenfå. Landets skatter böra därfore ej samlas genom för dry-
 ga utgifter af några få, utan efter egen inkomst bör hwar och en
 bidra till det allmännas. Hopp at tillråda Samhällets tjän-
 ster och äreställen, bör och aldrig wara någon wärdig betagit.

§. 12. När tjänliga prof afläggas wid tillträde af hwarje pu-
 blik syssa; när de, som aflagt sådant, stiga endost til nästa högre
 ämbete i ordning efter deras tjänstetid i föra skolan; och när för-
 sta steget tilhöder den, som först wissat sig skickelig därtil; så komma
 ej tjänster i öwärdiga händer, så kan ej hög slägt, penningar och
 gynnare, såkrare befördra, än egen nit och skickelighet.

§. 13. Inga prof äro lättare och påliteligare, än förhör i kun-
 skapen och utöfningen af det, som hörer til skolan. Sådana bru-
 kas för Präster hos oss, och för alla ämbetsmän i China. Men
 det är därwid ingen konst, at ogilla den bästa, om man får fråga
 hwad man wil, och dömma, som man wil. Därfore behöfdes, at
 wid hwar och en syssa utsätta wiisa wetskap, wiisa instruktioner och
 förrättningar, för hwilka man må wara förbunden, at göra offentlig
 räkenskap.

S. 14. Det tillåtes lätt, at använda egna ågodelar til sin och Samhällets nytta. Men alla slags egendomar tunna ej af hwar och en så lätt förvärfvas, som det wore för Samhället gagneligt. Ingen kan hwar han wil, med arbete eller betalning, skaffa sig land, fastän många til det allmännas stora skada, skulle hafwa mera än de hafda. Lagar, sådana, som Moses war hos Hebreerna, om hwar släktis måtteliga och beständiga jordskycke, 3. Mos. 25: 13, 15, 23, 24, 40, 41. eller Licinii hos Romarna om 500 jugera (257 $\frac{1}{2}$ Tunmland) tjänte då ganska mycket, både at befördra landets skötsel, och at jämka Inwånarens inbördes rättigheter.

S. 15. Ingenting är mera egit, än wåra Kropps och sinnes krafter; ingen ting därför billigare, än at därmed så fäda sig på anständigt sätt, så utöfwa nyttiga konster och wetenskaper. At frit näras af Landt och Bruts lefnad, af Handtwerk, af köpenkap, af witterhet, bör altså stå öppet för alla, til dess mängden blir Samhället skadelig.

S. 16. Från Landet jagas nyttiga arbetare, då lagar ei låta dem, hwilka lyckan ej tildelt något landskycke, i byar och backstuf wor n. uta skydd af annat, än lyten och ålderdom, som gör dem nästan orkeslösa. Ty så snart de wilja följa den så naturliga driften til frihet och blifwa sina egna, fly de til Städerna, där de lätt få lefwa efter godtycke, eller tjäna med måtlighet. Men där, efter Englands och Tysklands sed, hwar och en på landet äfwen kan wara herre i sin hydda, där blifwa många arbetare qwar i sin Fädernesbygd, föröka sin släkt, företaga sig nyttiga näringar, låta leja sig til jordbrukares hjelp; och det allt mycket hållre, än at de genom wal af stadslefnaden skulle blifwa ogifta, öfwerdådiga, lättiefulla, för at underhålla de rikas öfwerflöd, omgifwa förnäma wagnar, döda tiden med sömn och liderlighet, och wara til last för sig och för sitt Fädernesland.

S. 17. Til konstners uphjelpande och frihet skulle i synnerhet publicera skolor tjäna, där man finge, så fort som ens egen flit och begrep hunne, blifwa fullård i alla slags wetenskaper och handtwerk, samt lika snart erkänd för frimästare i den sak man förstode. Men antalet af hwart slags idfare borde utfättas efter Samhällets behof och nytta.

§. 18. Deremot torde försvängt slutna Skolan, och lärögäfskas långsammas undervisande vara stora medel at underhålla lättia, tvång, folkbrist, lidelighet, fattigdom och tidspillan.

§. 19. Sielfwa de så kallade fria Konster, äro til äfventyrs i Sverige intet nog fria. Annorstädes göra de skal för namnet. I Tyskland får hwar och en offentligan lära andra, alt hvad han sielf inhämtat. Man borde ock antingen snart hindras ifrån, at göra bokwert til sin hufvudsak, eller ock sedan ej hindras at i frihet lefwa af den oskyldigaste näring.

§. 20. Andteligen är ock det en vigtig rättighet i et fritt samhälle, at fritt få bidraga til det allmännas wäl. Men skal det ske, så måste Samhällets tilstånd kunna blifwa vederbörligen bekant för hwar och en, och en hwar äga tillfälle at där om så yttre sina tankar. Där det saknas, är friheten ej wärd sit namn. Krigs saker, och alt, hwaraf utländningat och otvänner kunna göra misbruk, behöfwa til en tid dölas, och ej komma til mångas wetskap, men ej för rätta medborgares, utan för fiendernas skul. Måcket mindre böra fridsaker, och hvad som i allmänhet angår inwäntes wälfärden, dragas undan inwänarens ögon. Innars händer lätt, at endast utländningar, som wilja skada, utforska alla hemligheter genom Sändebud och penningar, men sielfwa landets folk, som böra gifwa t.änliga råd, äro okunniga om det mästa. Däremot, då hela landet är kändt, se åtminstone de upmärksamma, hvad som gagnar eller skadar, och upmärksa det för alla, där nödig skrif-frihet är. Då kunna allmänna rådslag altid styras af sanning och kärlek til Gäderneslandet, på hwillets gemensamma wäl alla enskildtas beror.

Utd den Allrahögsta, som wärdar menniskjors sälhet, föröke vår Swenska Frihet, och beware den til ewärdeliga tider!

www.books2ebooks.eu